

ГЕОПОЛИТИЧКА РЕАЛНОСТ У ПРОСТОРУ ЗАПАДНОГ БАЛКАНА**Рајко Гњато¹, Мирјана Гајић², Обрен Гњато³ и Марко Станојевић¹**¹Природно-математички факултет, Универзитет у Бањој Луци, Република Српска²Географски факултет, Универзитет у Београду, Србија³Висока школа за туризам и хотелјерство Требиње, Република Српска

Сажетак: Западни Балкан, данас је, као што је то кроз дугу историју био, простор сучељавања интереса различитих геополитичких фактора на глобалном и регионалном нивоу. Кључни геополитички процеси у овом простору артикулисани су циљевима глобализма и тзв. новог свјетског поретка. Почетком деведесетих година, на путу ширења глобализма на Исток, стајала је моћна држава Западног Балкана – бивша СФР Југославија, етнички, национално, вјерски и културолошки веома хетерогена. Та држава, почетком деведесетих година прошлог вијека, насилно је разбијена на елементима њене хетерогености и међусобних анимозитета, додатно подстакнутих интересима глобализма, европских регионализма, исламског фундаментализма и вијековним интересима и утицају Ватикана. Земље настале у процесу дезинтеграције бивше СФРЈ оптерећене су низом сложених геополитичких и укупних развојних проблема. Неке од њих већ су укључене у ЕУ и НАТО, неке теже ка тим савезима, а само ријетке желе задржати неутралност у односу на НАТО. Практично, Запад је већ успоставио пуну контролу над већим дијелом западнобалканског простора и на тај начин обезбиједио снажан геополитички утицај на свеукупне развојне процесе у новонасталим земаљама, као и утицај на позиционирање новонасталих држава у односу на регионално окружење. Супротно интересима Запада обновљена „Нова Русија“, практично од почетка овог вијека, остварује све већи геополитички и економски утицај на глобалном нивоу, укључујући и западнобалкански простор. Практично, у простору Западног Балкана преплићу се геополитички и геостратешки интереси Запада и процеса глобализма који стреми ка унуполарном свијету, с једне, те интереси Русије и концепта мултиполарног свијета, с друге стране. Овакво стање подгријева старе и генерише нове проблеме у свим државама Западног Балкана и њиховим међусобним односима.

Кључне ријечи: Западни Балкан, бивша СФР Југославија, нове државе у западнобалканском простору, глобализација, нови свјетски поредак, балканизација, дезинтеграција.

Original scientific paper

GEOPOLITICAL REALITY WITHIN THE WESTERN BALKANS**Rajko Gnjato¹, Mirjana Gajić², Obren Gnjato³ and Marko Stanojević¹**¹Faculty of Sciences, University of Banja Luka, Republika Srpska²Faculty of Geography, Belgrade University, Serbia³College of tourism and hotel management Trebinje, Republika Srpska

Abstract: Just like throughout history, nowadays west Balkans is the space of merge of different interests of geopolitical factors on both global and regional levels. The key geopolitical processes in this region are articulated via the goals of globalism, i.e. so-called new world order. In 1990s, a powerful west Balkans country – former SFR Yugoslavia, which was ethnically, nationally, religiously, and culturally heterogenous – presented an obstacle. So in early 1990s this country was violently broken into the elements of its heterogeneity and internal animosity, which were further supported by interests of globalism, European regionalism, Islamic fundamentalism, and ancient interests of Vatican. The newly-formed countries resulting from SFRY break-up are now burdened by a whole range of complex geopolitical and total development problems. Some of these are already members of EU and NATO, some are attempting to become members, and only rare ones are trying to keep neutral position. Practically, the West already has a full control over most west Balkans and has a strong geopolitical impact on total development processes in the newly-formed states. It also has impact on the position of these states within their neighboring region. Opposite of western interests, the renewed „New Russia“, has had a larger geopolitical and economic global impact, including west European. Practically, the west Balkans merges geopolitical and geostrategic interests of the West and the process of globalism that targets at a unipolar world on one side, and interests of Russia and the concept of multipolar world on the other. One such state of affairs warms up the old and generates the new problems in all west Balkans countries and their interstate relations.

Key words: West Balkans, former SFR Yugoslavia, newly-formed states in west Balkans, globalization, new world order, balkanization, disintegration.

УВОД

Њемачки географ Цојне (1808) увео је појам Балканско полуострво у европску географску терминологију, давши му име по планини у Бугарској за коју је сматрао да чини централни масив балканског простора. У зависности од низа историјско-географских околности развоја ово полуострво често је мијењало име. У научној терминологији и друштвеној пракси, Балкан и Балканско полуострво смтрају се синонимима. У историјско-географском смислу М. Грчић дефинише Балкан као „стару Европу, колевку хеленске цивилизације, византијске империје и православне религије“ (Грчић, 2013, стр. 41). Надаље, исти аутор анализира дубљи смисао балканске историје као „својеврсну цивилизацијску синтезу свега што је долазило са истока, севера или запада“. У „актуелној геополитичкој номенклатури, релевантној традиционалним појмовима Балкан и Балканско полуострво, данас званично постоје две појмовно-категоријалне одреднице: Југоисток и Западни Балкан. Нема ни Источног, ни Јужног, ни Северног, а поготово нема Централног Балкана који објективно, географски, историјски, културолошки и функционално образују Србија и Македонија. То је миленијумска регионалногеографска константа Балкана и европског југоистока“ (Радовановић, 2007, стр. 15). С тим у вези, исти аутор детерминише слијед догађања у којима је из угла западних европских сила „излучен Западни Балкан као регион мултилатералног географског положаја, поларизованих етнокултурних, конфесионалних и демографских система регионалног развоја“ (ibidem, стр. 15).

Појмовно и територијално одређење Балкана, у вези са савременим европским интеграцијама, у складу је са трансформацијом положаја балканског региона. Умјесто традиционалне функције раскршћа и мјеста спајања источне и западне цивилизације, Балкан постаје сфера утицаја Запада у културолошком, цивилизацијском, економском и геополитичком смислу. У покушају ширења утицаја на

INTRODUCTION

German geographer Zeune (1808) introduced the term Balkan peninsula into the European geographical nomenclature as he named it after a mountain in Bulgaria, which he believed to be the central mass of the Balkans. The peninsula has changed its name depending on the whole range of hystorical-geographical circumstances. Scientific terminology and social practice both believe the Balkans and Balkan peninsula to be synonyms. From the hystorical-geographical point of view, M. Grčić defined the Balkans as „the old Europe, the cradle of Hellenic civilization, Byzantine empire, and Orthodoxy“ (Grčić, 2013, pp. 41). In addition, the author analyzed a deeper sense of the Balkan history by saying that „it is a civilization synthesis of everything that came from the east, north, and west“. According to „the current geopolitical nomenclature and the relevant traditional ideas of the Balkans and Balkan peninsula, nowadays there are two official term-category determinants, i.e. South-East and West Balkans. There is no East, South, North, and Central Balkans, which is objectively, geographically, hystorically, culturally, and functionally composed of Serbia and Macedonia. It is an ancient regional-geographical constant of the Balkans and European South-East“ (Radovanović, 2007, pp. 15). Therefore, the same author defined the timeline according to which the weastern European forces „generated the West Balkans as a region of multilateral geographical position, polarized ethno-cultural, confessional, and demographical systems of regional development“ (ibidem, pp. 15).

In accordance with the modern European integrations, the conceptual and territorial determination of the Balkans complies with the transformation of the position of the Balkan region. Instead of the traditional function of a crossroad and merging spot between the eastern and western

Балкан, Запад себе сматра центром, а Исток периферијом цивилизације (Грчић, 2013, стр. 47).

У процесу ширења Европске уније ка југоистоку појам Балкан све се чешће замјењује појмом Југоисточна Европа. У пракси, појам Западни Балкан ограничава се на простор бивше Југославије без Словеније а укључује Албанију. Иако се за Словенију може рећи да културолошки припада средњеевропском културном кругу она је данас, а у будућности биће још више, економски и функционално упућена на земље Западног Балкана. Њено формално чланство у оквиру ЕУ и НАТО све ће мање имати значаја у њеном свеукупном друштвено-економском и социјалном развоју, што претпоставља чвршће везе и упућеност на остатак простора бивше Југославије укључујући и Албанију.

Западном Балкану, историјско-географски и културолошки припада већи дио простора данашње Хрватске. Кад је ријеч о данашњој Републици Хрватској, насталој након распада СФР Југославије (1991), претходно поменутом средњеевропском културном кругу, припадају етнички релативно диференциране регије сјеверног и западног дијела ове државе – Славонија, Барања и Загорје, док медитеранском културном кругу припада Далмација са острвима, Кварнер и Истра. Практично, аутентичан културни круг, ослоњен на хрватско национално биће, у границама данашње Хрватске тешко је идентификовати. Остаје констатација, с обзиром на елементе географског положаја, преовладавајућег динарског културног круга и свих геополитичких процеса који произилазе из поменутих обиљежја укључујући и низ спорних питања која се тичу неријешених односа са Босном и Херцеговином, Србијом па и са Црном Гором, да је Хрватска, у цјелини посматрано, без обзира на њено чланство у ЕУ и НАТО-у, у основи балканска тј. западнобалканска земља.

Босна и Херцеговина, Црна Гора, Македонија и Албанија, по свим обиљежјима геопросторне детерминације, припадају

civilizations, the Balkans has become a sphere of impact of the West from cultural, civilization, economic, and geopolitical points of view. In an attempt to spread its impact over the Balkans, the West believe themselves to be the center of civilization whereas the East is the periphery (Грчић, 2013, pp. 47).

As the European union keeps spreading southeastward, the concept of the Balkans keeps being replaced with the term Southeast Europe. In practice, the West Balkans is limited down to ex-Yugoslavia, without Slovenia and including Albania. Even though Slovenia culturally belongs to central Europe, it will in days to come be even more economically and functionally oriented towards countries of the West Balkans. Its formal EU and NATO memberships will weaken within the total social-economic and social development, which further may lead towards stronger connections with ex-Yugoslavia region including Albania.

Most modern day Croatia belongs to the West Balkans from historical-geographical and cultural points of view. Speaking of present day Republic of Croatia resulting from SFRY break up (1991), ethnically some relatively differentiated regions in north and west belong to Central Europe (Slavonia, Baranja, and Zagorje), whereas Dalmatia with islands, Kvarner, and Istria belong to the mediterranean cultural circle. Practically, it is difficult to define the authentic cultural circle relying on the Croatian national being within the borderline of modern day Croatia. A fact remains that the overall Croatia regardless of the EU and NATO memberships is virtually a country of the Balkans, i.e. West Balkans, as we consider the elements of geographical position, the prevailing Dinaride cultural circle, and all the geopolitical processes regardless of the disputes with Bosnia and Herzegovina, Serbia, and Montenegro.

According to all features of geospatial determination, Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Macedonia, and Albania all

Западном Балкану. Западnobалканском простору, по низу елемената географског, историјског, културног и савременог геополитичког положаја, припада и Република Србија. У оквиру ове државе њен интегрални дио, у форми АП, Војводина, с обзиром на елементе етнокултурне структуре као и низ елемената културног пејсажа, припада средњеевропском културном кругу. Међутим, та припадност ни на који начин не доводи у питање територијални интегритет и суверенитет Србије над Војводином, као ни припадност АП Војводина Западном Балкану.

Након распада бивше СФР Југославије у том геопростору формиране су нове државе различитих модела просторне, функционалне и политичке организације. То *a priori* чини битан фактор њихових унутрашњих геополитичких и укупних развојних процеса, односа са државама у њиховом окружењу, те њихове позиционираниости у односу на процес глобализма, европских регионализама, те њихове позиционираниости у односу на интересе и утицај савремене Русије.

belong to the West Balkans. The Republic of Serbia also belongs to the West Balkans in line with many elements of geographical, hystorical, cultural, and modern geopolitical position. Within this state, there is an autonomous province of Vojvodina, which belong to central European cultural circle in line with elements of ethno-cultural structure. Nevertheless, this affiliation does not question the territorial integrity and sovereignty of Serbia over Vojvodina and the location within the West Balkans.

After the break-up of SFR Yugoslavia, new states were formed within this geospace, which nowadays have different models of spatial, functional, and political organization. *Apriori*, it is a crucial factor for their internal geopolitical and total development processes, relations with the neighboring countries, positions within the process of globalism, European regionalism, and the position they hold in regard with interests and impacts of modern Russia.

Табела 1. Земље Западног Балкана у савременим интеграционим процесима
 Table 1. West Balkans countries within modern integration processes

Држава Country	Ентитети/ Покрајине Entities/ provinces	Површина (km ²) Surface (km ²)	Број становника Population	Чланства и савези ⁴ Memberships and alliances
Хрватска Croatia	-	56594	4284889	НАТО члан, ЕУ члан, SEECP, SPSEE, SECI NATO, EU, SEECP, SPSEE, SECI
БиХ ¹⁾ ВiН	РС, ФБиХ, Брчко RS, ВiН Federation, Brcko	51197	3791662	Партнерство за мир, ЕУ потенцијални кандидат, SEECP, SPSEE, SECI Partnership for Peace, EU potential candidate, SEECP, SPSEE, SECI
Србија ²⁾ Serbia	Војводина, КиМ Vojvodina, Kosovo and Metohia	88361	7186862 ³⁾	Партнерство за мир, ЕУ кандидат, SEECP, SPSEE, SECI, BSEC Partnership for Peace, EU candidate, SEECP, SPSEE, SECI, BSEC
Црна Гора Montenegro	-	13812	621383	Партнерство за мир, ЕУ кандидат, SEECP, SPSEE, SECI Partnership for Peace, EU candidate, SEECP, SPSEE, SECI

ГЕОПОЛИТИЧКА РЕАЛНОСТ У ПРОСТОРУ ЗАПАДНОГ БАЛКАНА
GEOPOLITICAL REALITY WITHIN THE WESTERN BALKANS

Македонија Macedonia	-	25713	2062294	Партнерство за мир, ЕУ кандидат, SEECР, SPSEE, SECI Partnership for Peace, EU candidate, SEECР, SPSEE, SECI
Албанија Albania	-	28748	2774000	НАТО члан, ЕУ потенцијални кандидат; SEECР, SPSEE, SECI, BSEC NATO member, EU potential candidate, SEECР, SPSEE, SECI, BSEC

¹⁾Босна и Херцеговина (БиХ) се састоји од два ентитета – Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине, те Брчко Дистрикта; ²⁾У саставу Србије налазе се аутономна покрајина Војводина и аутономна покрајина Косово и Метохија (КиМ); КиМ је према резолуцији 1244 Савјета безбједности УН под управом ОУН-а; унилатерално проглашена независност 2008. године; дјелимично призната државност од неких земаља свијета; непризната државност од стране УН; ³⁾Није укључено становништво Косова и Метохије; процјењује се да у АП КиМ живи око 1739825 становника; ⁴⁾ЕУ – Европска унија; НАТО – Сјевероатлантски војни савез; SEECР – Southeast European Cooperation Process; SPSEE – Stability Pact for South Eastern Europe; SECI – Southeast European Cooperativ; BSEC – Black Sea Economic Cooperation

¹⁾Bosnia and Herzegovina (BiH) consists of two entities – the Republic of Srpska and BiH Federation, and Brcko District; ²⁾Serbia includes two autonomous provinces Vojvodina and Kosovo and Metohia (KiM); According to UN Safety Council Resolution 1244, KiM is under OUN jurisdiction; unilaterally declared independence in 2008; statehood recognized by some countries; statehood not recognized by UN; ³⁾Without KiM population; estimated population in KiM is around 1739825 people; ⁴⁾EU – European union; NATO – North Atlantic treaty organization; SEECР – Southeast European Cooperation Process; SPSEE – Stability Pact for South Eastern Europe; SECI – Southeast European Cooperativ; BSEC – Black Sea Economic Cooperation

Извор/Source: Гњато, Р., Станоевич, М., Гњато, С. (2015): Современные геополитические процессы на пространстве западных Балкан в контексте переопределения классической теории «центр–периферия», Вестник Ассоциации российских географов обществоведов, vol. 4, Ассоциация Российских географов обществоведов (АРГО), Ростов-на-Дону, стр. 144.

Земаља Западног Балкана, са око 275000 км² и са преко 22 милиона становника, данас су формално укључене у различите европске и евроатлантске политичке и економске асоцијације. С аспекта геополитичких односа, битно је истаћи да су неке од њих у чланству НАТО а неке су формално неутралне. То, све скупа, само на први поглед, ствара привид о геополитичкој стабилности региона. Међутим, изузетно сложени унутрашњи геополитички процеси у скоро свим земљама Западног Балкана, оптерећени етнички и национално неријешеним, половично ријешеним или неприхватљивим „рјешењима“, сталан су извор геополитичке нестабилности и могућих конфликта. Снажан утицај на геополитичку дестабилизацију са непредвидивим исходом додатно подстиче проблем самопроглашене независности АП Косово Метохија, настојања неких унутрашњих и спољних фактора на уставној прекомпозицији Босне и Херцеговине,

West Balkan countries covering the area of around 275, 000 km² and with the population of more than 22 million are today formally included in different European and Euroatlantic political and economic associations. From the geopolitical point of view, we should stress that some of these countries are NATO members and some are formally neutral. At first sight, this may provide an illusion of a regional geopolitical stability. Nonetheless, the extremely complex internal geopolitical processes in almost all West Balkan countries burdened with ethnical and national disputes and partly addressed issues are a constant source of geopolitical instability and potential conflicts. The geopolitical destabilization is further impaired by the problems of self-declared independence of the autonomous province of Kosovo and Metohia, attempts of some local and foreign factors to recompose

албански сепаратизам у простору западне Македоније а потенцијално и југа Србије, што не искључује и могућност албанског сепаратизма у Црној Гори. Такође, геополитички осјетљиво подручје чини мултиетнички простор југозападног дијела Србије, што се у извјесној мјери односи и на одређене просторе Војводине. Поред наведеног, бремене све већих економских и социјалних проблема, низ неријешених и веома сложених питања у вези с спорним територијама, акваторијама и уопште проблеми у вези с границама између новонасталих држава чему треба придодати све већи утицај геополитичких, геостратешких, геокономских и гекултуролошких интереса Истока и Запада и њихово преламање управо у простору Западног Балкана и сл, ни на који начин не упућује на геополитички стабилност овог региона.

ГЕОПОЛИТИЧКИ ПРОЦЕСИ У ПРОСТОРУ ЗАПАДНОГ БАЛКАНА У КОНТЕКСТУ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ И НОВОГ СВЈЕТСКОГ ПОРЕТКА

Савремени геополитички процеси у простору Западног Балкана у највећој мјери одређени су процесом глобализације и тежњом ка новом свјетском поретку, чему треба придодати снажан утицај европских интеграција у форми одговарајућих регионализма. У овом простору, који чини геополитичко чвориште и геополитички крст (Илић, 1994), сучељавају се различити утицаји и преплићу различити интереси. Након деведесетих година прошлог вијека, па све до данас, кључни утицаји на геополитичке процесе у простору Западног Балкана артикулисани су циљевим глобализма и интересима САД, а затим њених савезника у форми ЕУ са Њемачком на челу. Р. Гњато (2011) анализира узроке и посљедице процесе глобализма, суштину и смисао новог свјетског поретка, те утицај поменутог процеса на геополитичке процесе у простору бивше СФР Југославије. Поменути аутор наглашава да глобализам има историјски континуитет и да се огледа у настојању великих европских

the institutional framework of Bosnia and Herzegovina, Albanian separatism in west Macedonia and potentially south Serbia, which does not exclude potential Albanian separatism in Montenegro. Furthermore, the multiethnic region of southwest Serbia is a geopolitically sensitive area, which may also be inferred for some parts of Vojvodina. In addition, the pending economic and social problems, a whole range of complex and unaddressed matters of disputable territories, aquatoriums, and borderlines in general among the newly-formed states, the growing geopolitical, geostrategic, geoeconomic, and geocultural interests of East and West and their amalgamation within the west Balkans region all together indicate the lack of geopolitical stability of this region.

GEOPOLITICAL PROCESSES IN WEST BALKANS WITHIN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND NEW WORLD ORDER

Modern geopolitical processes in West Balkan have largely been determined by the process of globalization and interests of new world order along with a strong impact of European integrations via the appropriate regionalisms. This region is both a geopolitical knot and geopolitical cross (Илић, 1994) where geopolitical, geostrategic, cultural, civilization, and finally geoeconomic interests collide. Ever since 1990s up to now, the key impact on geopolitical processes in west Balkans are articulated by the interests and globalism goals of USA in alliance with EU headed by Germany. R. Gnjato (2011) analyzed the basic generators of globalism and the essence of new world order with a special focus on their impact in West Balkan and its disintegration followed by a violent breakup of SFR Yugoslavia. The author stated that globalism in form of a new world order had its historical continuum reflected in attempts of powerful European countries to

слила да створе свијет заснован на својим моралним, културолошким и цивилизацијским вриједностима. Несумњиво, у XX и XXI вијеку улогу носиоца глобализма имају САД (Гњато, 2011, стр. 20–21). Свакако, циљ глобализма је униполарни свијет, односно нови свјетски поредак, а његова суштина се огледа у могућностима финансијских, интелектуалних, политичких и научних елита да креирају свијет према својим нахођењима и моралним и цивилизацијским мјерилима. У том контексту, САД своју улогу предводника процеса глобализације виде као „природни закон, по коме се спонтано јавља земља која има моћ, жељу и интелектуалну и моралну тежњу да обликује свет према својим вредностима“ (Марковић, 1997, стр. 52). Поред наведеног, модел новог свјетског поретка и подразумијевана контрола над простором Западног Балкана може се посматрати у контексту геополитичке доктрине Хартланд–Римланд, која има за циљ пуну контролу простора око Русије, са циљем елиминисања њених стратешких интереса. Дезинтеграциони процеси отпочети крајем XX вијека, који нису мимоишли простор Западног Балкана, у функцији су реализације поменуте доктрине, а у сврси успостављања новог свјетског поретка (Аврамов, 1997, стр. 82–83).

Студиозну анализу утицаја глобализације на простор Балкана уопште, даје Љ. Митровић (2007), и наводи да „у контексту савремених друштвених промена и Балкан се, падом Берлинског зида и имплозијом социјализма (1989), нашао у процесу геополитичке транзиције. Наиме, померањем политичке границе дубоко на Исток, избила је у први план културолошка подела на западно хришћанство, с једне, и источно хришћанство и ислам с друге стране. Уместо једног берлинског зида, ничу нови покретни и свуда су сукоби у свету... настала су нова политички трусна подручја“ (Mitrović, 2007, стр. 37). Исти аутор анализира стварне разлоге и генераторе дезинтеграционих процеса у простору Западног Балкана а у контексту глобализма и тежњи ка новом свјетском поретку и закључује да би било површно посматрати распад бивше Југославије

create a world based upon their own moral, cultural, and civilization values. USA took over the leader part in XX and XXI centuries (Гњато, 2011, p. 20–21). Certainly, the goal of globalism is a unipolar world, i.e. a new world order, and the essence lies in opportunities of financial, intellectual, political, and scientific elites to create a world of their own moral and civilization standards. In this regard, USA believes that its part as a globalization leader is the result of a natural law according to which there is a spontaneous emergence of a country that has the power, aspiration, intellectual, and moral ambition to create the world in compliance with its own wish (Марковић, 1997, pp. 52). In addition, the new world order comprises the control over the West Balkan, which may further be considered within the context of Hartland–Rimland political doctrine targeting at a full control over Russia in order to eliminate its strategic interests. The processes of disintegration that started in late XX century included the West Balkan and aimed at the realization of the aforementioned doctrine in order to set the new world order (Аврамов, 1997, pp. 82–83).

Lj. Mitrović (2007) analyzed the general impact of globalization in the Balkan and said that „within the context of modern social changes, the Fall of Berlin Wall, and the implosion of socialism (1989) the Balkan found itself in the process of geopolitical transition. Namely, as the political borderline shifted eastward there was an outbreak of cultural division into western Christianity on one side and eastern Christianity and Islam on the other. The Berlin wall was replaced by new mobile walls and clashes all over the world...and the new politically instable focal points emerged (Mitrović, 2007, p. 37). Within the framework of globalism and new world order, the author inferred that it would be superficial to observe the breakup of SFRY only within the context of its ethnical heterogeneity.

Evidently, the key geopolitical processes that affected disintegration and caused a

кроз њену етничку хетерогеност као главни узрок сукоба.

Очито, кључне геополитичке процесе са реперкусијама на дезинтеграционе који су довели до насилног распада бивше СФР Југославије и настанак низа релативно малих држава и државица, треба прије свега посматрати у контексту геополитичких циљева глобализма, укључујући у одређеној мјери интересе европских регионалзама, прије свега ЕУ имајући при том у виду само интересе водећих земаља ове политичке и економске асоцијације. Наравно, како је то већ претходно наглашено, процес дезинтеграције бивше СФР Југославије, из низа културолошких, цивилизацијских па и савремених геополитичких разлога, као што је то чинио кроз историју дугу скоро хиљаду година, у пуном капацитету, подржао је Ватикан. Из сличних разлога дезинтеграционе процесе у простору Западног Балкана односно бивше Југославије снажно је подржала Турска, те низ екстремних исламистичких земаља. Без сумње та подршка, током разарања бивше СФРЈ и након успостављања нових државних субјективитета, оставила је дубоког и неизбрисивог трага у већини новонасталих земаља. Претходно поменути утицаји, нарочито током 1995. године, подстакли су насилне миграције на етничком принципу, најинтезивније у Хрватској из које је протјерано преко 300000 Срба уз прећутну сагласност представника УН који су „чували“ заштићене зоне тј. српске етничке територије у границама данашње Хрватске. Насилне миграције и егзодус Срба из српских етничких територија бивше Социјалистичке Републике Хрватске (сјеверне Далмације, Лике, Баније и Кордуна, Славоније), на којима Срби живе у континуитету идентично осталим дијеловима српског историјског и етничког простора у Западном Балкану, уважавајући чињеницу етапних тзв. метанастазичких кретања подстакнутих различитим политичким интересима а нарочито за вријеме Угарске и Аустро-угарске окупације, за вријеме насилног распада бивше СФРЈ подржале су снаге НАТО и на тај начин пресудно допринијеле остварењу „хрватског сна“ – „трећину Срба

violent break-up of former SFR Yugoslavia resulting in minor new states, should be regarded within the context of geopolitical goals of globalism, EU above all, bearing in mind only the interests of the leading countries of this economic and political association. As we have mentioned earlier, disintegration of SFR Yugoslavia was supported by Vatican due to different cultural, civilization, and modern geopolitical reasons. For similar reasons, the disintegration was supported by Turkey and a whole range of extremist Islamic countries. Undoubtedly, this support has left deep traces in most newly-formed countries after the SFRY break-up. All these impact, especially in 1995, caused violent ethnical migrations, which were most intensive in Croatia where more than 300,000 Serbs were displaced with a silent approval of UN representatives who “held” the protected zones, i.e. Serbian ethnical territories in modern Croatia. Violent migrations and Serbian exodus from Serbian ethnical territories in former SR Croatia (north Dalmatia, Lika, Banija and Kordun, Slavonia) -where the Serbs had been living continuously as in other parts of Serbian historic and ethnic space in west Balkans – but bearing in mind the fact of so-called stage or metanastasic movements due to different political impacts during the Austro-Hungarian occupation and SFRY break-up supported by NATO, all had a crucial role in achieving “Croatian dream” of “killing one third of Serbs, converting one third into Catholicism, and displacing one third abroad”. One such position of the West towards the Serbian national interests caused (1995) the disappearance of the Republic of Srpska Krajina, which had been constituted in the Serbian ethnic space in modern Croatia in 1991. Practically, the compatible interests of globalism on one side and European regionalism headed by Germany on the other supported by historical and modern interests of Vatican destroyed former Yugoslavia and founded a whole range of minor states. These impacts opened a path for new geopolitical processes within the newly-formed states

побити, трећину покатоличити а трећину протјерати“. Такав однос Запада у односу на српске националне интересе довео је (1995. године) до нестанка Републике Српске Крајине, конституисане 1991. године на српском етничком простору у границама бивше СР Хрватске. Практично, компатибилни интереси глобализма, с једне, те европских регионализама на челу са Њемачком, додатно подстакнутом историјским и савременим разлозима Ватикана, с једне те ислама, с друге стране, разорили су бившу Југославију и успоставили низ мањих држава. Поменути утицаји отворили су пут новим геополитичким процесима у оквиру новонасталих држава, специфичним односима између новонасталих држава и њиховом позиционирању у односу на шире регионално окружење укључујући и позиционираност у односу на кључне факторе глобализма.

ДЕЗИНТЕГРАЦИЈА НА ПРИНЦИПУ БАЛКАНИЗАЦИЈЕ

Након 1991. године, Западни Балкан, прецизније речено бившу СФР Југославију, на унутрашњем плану, обиљежили су супротстављени национални, етнички, културолошки и низ осталих интереса, нарочито геополитичких. Супротстављени интереси веома брзо су прерасли у отворене сукобе који су довели до разарања заједничке државе и настанка нових државних субјективитета. Неријешена, половично ријешена и наметнута „рјешења“, мање или више, оптерећује све новонастале државе, подгријевају старе и генеришу нове проблеме који, у цјелини посматрано, одражавају геополитичку реалност на Западном Балкану и смисао појма *балканизација*. Наиме, комплексан и по много чему специфичан географски положај Западног Балкана, дефинисан сложеним историјским детерминантама, укључујући и детерминанте савременог развоја, оставио је крупне посљедице у етнодемографском, демографском, националном, културолошком, социо-економском и просторном развоју

and caused specific relations among these countries and their position in regard with a wider region including the key factors of globalism.

DISINTEGRATION BASED UPON BALKANIZATION

After 1991, the west Balkans, i.e. former SFR Yugoslavia, suffered internal opposed national, ethnic, cultural and other interests, especially geopolitical ones. The opposed interests quickly turned into clashes resulting in the break-up of the joint state and formation of new countries. Unaddressed and imposed “solutions” to some extent burden the newly-formed states and generate new problems, which generally affect the geopolitical reality of west Balkans and idea of *balkanization*. Namely, the complex and specific geographical position of the west Balkans, defined by intricate historical determinants including the modern development, has had large consequences on ethno-demographic, demographic, national, cultural, social-economic, and spatial development of the Serbs, who are the largest population in the region. Furthermore, centuries of artificial ethnogenesis and cultural assimilation of the Serbian people produced new nations (Macedonian, Montenegrin, and Bosniac, and

Срба, најбројнијег и најраспрострањенијег народа у том простору. Наиме, вишевијековне вјештачке етногенезе и културне асимилације на рачун српског народа продуковале су нове нације (македонску, црногорску, бошњачку, а у значајној мјери увећале хрватску и словеначку) (Гњато и Станојевић, 2012, стр. 1–24). Поменути, у бити насилни процеси, кључна су претпоставка специфичних геополитичких интереса новоформираних нација, суштински супротстављених интересима народа из којег су настали. Такође, масовна страдања и прогон српског становништва, углавном из геопростора данашње Хрватске, укључујући вјековно страдање и прогон Срба из простора Косова и Метохије и неких дијелова Босне и Херцеговине, продуковала су све могуће антагонизме између различитих народа и етноса у поменутом простору. Снажну културну асимилацију, прогон и страдање претрпио је српски народ у простору западне Македоније и сјеверне Албаније. Поменути процеси у форми културне асимилације, вјештачких етногенеза, масовних страдања, насилних миграција, супротстављених геополитичких и културолошких интереса и сл., одражавају смиасо појма *балканизација*. У вези с овим, утицајни српски географ М. Грчић (2007) балканизацију дефинише као геополитичко својство Балкана у смислу нестабилности геополитичких структура које геополитичку ситуацију чине нејасном и непредвидивом (Грчић, 2007, стр. 29). Кључне генераторе балканизације види у пет парадигми. Прва парадигма (*географска парадигма*) заснована је на особинама прожимања, спајања и приступачности, сједне, те изоловања и одвајања, с друге стране. Ове особине су балканском простору дале прелазни (евроазијски) карактер и условиле формирање малих и хетерогених геополитичких и политичко-територијалних форми. Друга парадигма има цивилизацијски карактер (*цивилзацијска парадигма*) и везана је за Хантингтонову теорију сукоба цивилизација (ibidem, стр. 30–32). С. Хантингтон (2000) поистовјећује цивилизације са религијама. Овим је сасвим јасно да се у простору Западног

largely increased the population of the Croats and Slovenians) (Гњато и Станојевић, 2012, pp. 1–24). These essentially violent processes are the key factor of specific geopolitical interests of the newly-formed nations, which directly oppose the interest of the nation they resulted from. In addition, massive victims and dislocation of Serbian population – from the geospace of modern Croatia, including the centuries of dislocation from Kosovo and Metohia and some parts of Bosnia and Herzegovina – produced potential antagonism among different peoples and ethnoses within this region. There is also the powerful cultural assimilation, dislocation, and victims from which the Serbs have been suffering in west Macedonia and north Albania. The processes of cultural assimilation, artificial ethnogenesis, violent migrations, and opposed geopolitical and cultural interests reflect the idea of *balkanization*. Hence, M. Grčić, a distinguished Serbian geographer (2007) defines the essence of balkanization as a geopolitical capacity of the Balkan with all its unbalanced geopolitical structures, which make the geopolitical situation vague and unpredictable (Грчић, 2007, pp. 29). The same author believes that there are five paradigms crucial for this geopolitical process. The geographical paradigm is based upon the interferences, merging, and accessibility on one side and isolation and separation on the other. It was these characteristics that provided the Balkan with the transitional (Euroasian) quality and led towards the formation of relatively small geopolitical forms. The civilization paradigm is in close connection with Huntington's Theory of the clash of civilizations (ibidem, p. 30–32). S. Huntington (2000) identifies civilization with religion, which is manifested within the Balkan area, i.e. West Balkan in particular. Within this context, West Balkan represents the borderline between the western (Roman Catholic) and eastern (Orthodox-Byzantine) cultural circles. This area typical of centuries of civilization clashes (i.e. religious clashes)

Балкана кроз дугу историју одвијају сукоби на религијској основи. Уствари, Западни Балкан је гранични простор између западног (римокатоличког) и источног (православно-византијског) културног круга и чини стару границу између аустроугарске и отоманске империје. Као што смо претходно утврдили специфичан положај, као гранично подручје источног и западног културног круга има дио Хрватске и дио Србије. За разлику од Хрватске, која сваким даном на рачун мањинских етноса, нарочито српског, постаје све више „цивилизацијски“ Западна односно католички хомогенија, Србија, односно њен сјеверни дио АП Војводина, у цивилизацијском смислу, задржава црту прелазног карактера, што је у геополитичком смислу чини недовољно артикулисано. По Хантингтону, наведена граница међу цивилизацијама значила би и источну границу Европске уније, католичанства и уопште „западног свијета“ (Хантингтон, 2000, стр. 176–178). Условно, трећа парадигма је геостратешка (*геостратешка парадигма*) и тиче се изузетно значајног положаја Западног Балкана. С тим у вези, З. Бжежински (1999) каже да „традиционални Балкан представља потенцијалну геополитичку награду за европску супремацију“ (Bžežinski, 1999, стр. 117). Историјска борба за геостратешко преимућство на наведеном простору (између аустроугарске империје, отоманске империје и Русије) може да се пренесе и у данашње вријеме гдје главну ријеч воде САД, гдје се процес балканизације пројектује у складу са интересима новог свјетског поретка. Четврта парадигма (*историјска парадигма*) огледа се у формирању односа господара, вазала и непријатеља у сложеним историјским процесима, који су између осталог генерисали и појачавали процес балканизације. Напоследетку, пета парадигма – *теорија социокултурних система*, подразумијева Балкан као „тампон“ зону између разједињених социокултурних простора Запада и Истока (Грчић, 2007, стр. 32–33).

Дакле, *балканизацију* дефинише негативно значење у смислу политичко-територијалне уситњености, етничке и религијске

symbolizes an ancient borderline between Austro-Hungarian and Ottoman Empire. As we have already inferred, parts of Croatia and Serbia have represent the borderline between eastern and western cultural circles. Unlike Croatia, which is becoming a true western „civilization“ at the account of its ethnical minorities, especially the Serbs, Serbia and its northern part IP Vojvodina preserves the character of a boundary civilization, which geopolitically makes it unadequately articulated. From the civilization point of view, it is the eastern borderline of European union, Catholicism, and „western world“ in general (Хантингтон, 2000, pp. 176–178). Conditionally, the third paradigm is geostrategic (*geostrategic paradigm*) and refers to the extremely relevant position of the west Balkans. Thus, Z. Bžežinski (1999) concludes that „the traditional Balkan represents a potential geopolitical medal for the European supremacy“ (Bžežinski, 1999, pp. 117). The historical battle for the geostrategic control over this area (among Austro-Hungarian, Ottoman Empire, and Russia) may be transferred into modern time in which USA is in charge and the process of balkanization takes place in compliance with the interests of the new world order. The fourth paradigm (*hystorical paradigm*) reflects itself in the formation of the master-vasal-enemy relationships throughtout the complex historical processes, which generated and hastened the process of balkanization. Finally, the fifth paradigm (*theory of social-cultural systems*), regards the Balkan as a „buffer“ zone between the divided social-cultural areas of the West and the East (Грчић, 2007, p. 32–33). Therefore, *balkanization* has negative connotations with reference to its political-cultural split, ethnical and religious intolerance, and the permanent foreign impact on the key geopolitical issues. Within modern geopolitical circumstances and latent disintegrations of the west Balkans, balkanization negatively rises as a process that leads towards the model of

нетрпељивости и перманентног утицаја страног фактора у рјешавању кључних геополитичких питања. У савременим геополитичким околностима и латентним дезинтеграцијама ионако уситњеног простора Западног Балкана, балканизација се у негативном контексту намеће као процес који доводи до модела трајне уситњености политичко-територијалних система организације и константне геополитичке нестабилности. С тим у вези, балканизација достиже свој врхунац у савременом, од Запада наметнутом, насилном процесу губљења суверенитета Србије над дијелом своје територије. Суспендовање суверенитета Републике Србије над дијелом своје међународно признате територије у области Косова и Метохије, угледни српски географ М. Радовановић (2007) види као подстицање процеса балканизације европског Југоистока у његовом најгорем облику. С тим у вези, поменути аутор закључује да „кардиналну грешку започету реконструкцијом бивше Југославије у знаку етничких и грађанских ратова, треба извести до краја, до крајњих консеквенција и апсурда. Тиме се балкански кошмар ограничава и усресређује на Западни Балкан, у заблуди да се његове рефлексије неће пренети на суседне области Југоистока. Да ли је у питању смишљена геополитика хаоса, или су по среди цинизам и осиноост великих сила, или и једно и друго – показаће блиска будућност која већ тангира не само Србију, већ паралелно и Босну и Херцеговину и оба њена ентитета, Црну Гору, посебно Македонију, не мимоилазећи Хрватску...“ (Радовановић, 2007, стр. 15).

САВРЕМЕНИ ГЕОПОЛИТИЧКИ ПРОБЛЕМИ ЗЕМАЉА ЗАПАДНОГ БАЛКАНА

Земље Западног Балкана карактерише латентна геополитичка нестабилност артикулисана у облику дезинтеграционих процеса прикривених паралелним процесима интеграције. Р. Гњато (2011) издваја факторе на којима се заснивају савремени геополитички

permanent size degradation of political-territorial systems of organization and constant geopolitical instability. Hence, balkanization has reached its peak through the imposed Serbian sovereignty loss over a part of its territory. Thus, a temporary loss of sovereignty of Republic of Serbia over a part of its internationally recognized territory within the Kosovo and Metohia area. M. Radovanović, another distinguished Serbian geographer (2007), regards this problem as an encouragement of the balkanization process within European South-East in its worst form. The same author infers that „the crucial mistake started with the reconstruction of former Yugoslavia through ethnic and civil war should be completed until the highest consequences and absurd. Therefore, the Balkans nightmare focuses on the west Balkans, and it is wrong to think that it will not affect the neighboring areas in Southeast. The nearby future that affects not only Serbia but also Bosnia and Herzegovina with its entities, Montenegro, Macedonia, and Croatia will show whether it is a well created geopolitics of chaos or cynism and power exercise of great forces, or maybe both...“ (Радовановић, 2007, pp. 15).

MODERN GEOPOLITICAL PROBLEMS OF WEST BALKANS COUNTRIES

Nowadays, countries of West Balkan are characterized with the latent geopolitical instability articulated via the processes of disintegration, which are being disguised by the pending integration processes. R. Gnjato (2011) outlines the factors upon which the modern geopolitical processes within this

процеси у овом простору. „Геополитички процеси, било глобални, регионални или локални, почивају на различитим геополитичким интересима и факторима који дефинишу њихов карактер и интензитет. Без сумње, ти процеси почивају на географским, историјским и савременим факторима развоја“ (Гњато, 2011, стр. 18). У цјелини посматрано, све новонастале државе у простору бивше Југославије оптерећене су низом општих али и посебних геополитичких и укупних развојних проблема.

Република Хрватска је своју геополитичку стабилност и укупне социоекономске развојне процесе дефинисала на бази интеграције у европске и евроатлантске савезе, ЕУ и НАТО. Иапк, унутрашњу геополитичку стабилност нарушава неприхватљив статус српске заједнице, која је након 1991. године, са нивоа конститутивног народа сведена на ниво националне мањине без елементарних мањинских права (права на језик, писмо, институције културе, финансијски подстицај и сл). Геополитичку стабилност и положај српског народа у Хрватској угрожава државна политика која онемогућава остварење основних грађанских права протјераних Срба током ратних дешавања 1991–1995. године.

Потенцијално, узроци одређеним геополитичким процесима, у датим геополитичким околностима, у Републици Хрватској могу бити генерисани историјским правима одређених националних заједница, нпр. италијанске у Истри и Далмацији. Но реални проблеми, са неизвјесним исходом, већ се тичу неријешених пограничних (територијалних и акваторијалних) спорова са Словенијом, Босном и Херцеговином и Црном Гором као и са Србијом. Додатни проблеми геополитичке природе са неизвјесним исходом, на релацији Република Хрватска – Република Србија, а проистичу из чланства Хрватске у ЕУ и НАТО-у, у сваком моменту могу бити подстакнути интересима глобализма и европских регионализма, уколико се процијени да је то у њиховом интересу. Такав сценариј имао био балканску димензију с реперкусијом на глобалне

area are based. These processes, which are „global, regional, and local rest upon different geopolitical interests and features that characterize their nature and intensity. Undoubtedly, these processes recline on geographical, historical, and modern factors of development “ (Гњато, 2011, pp. 18). Generally, all the newly-formed states within former Yugoslavia territory are burdened by a range of general and specific geopolitical and total development issues.

Republic of Croatia based all its geopolitical stability and total social-economic development upon the European and Euroatlantic integration, i.e. EU and NATO. Nevertheless, its inner geopolitical stability is being affected by the unacceptable geopolitical status of Serbian population, who degraded from being a full constitutive people to a national minority in the newly-formed Republic of Croatia after 1991, in which they fail to meet their basic civil rights such as the linguistic right, educational system, cultural institutions, the right on property return for the Serbian refugees, etc. Geopolitical stability and the position of the Serbs are further impaired by the state politics, which disables basic civil rights of the Serbs dislocated in 1991-1995 periods.

Similar issues may be triggered by the historical rights of certain national communities in modern Croatia (e.g. the Italian community in Istria and Dalmatia). But real problems refer to unsolved issues of borderlines (territorial and aquatorium) with Slovenia, Bosnia and Herzegovina, Montenegro, and Serbia. Additional geopolitical issues between Republic of Croatia and Republic of Serbia are due to Croatian EU and NATO memberships, which may any time be prompted by the interests of globalism and European regionalism if necessary. One such scenario would affect the whole of Balkans and consequences would be global in case of foreign interference in the Balkans conflict.

Nowadays, Croatian strong geopolitical

односе и укљученост у балкански конфликт.

У данашње вријеме Хрватска остварује снажан геополитички и свеукупан утицај на развојне процесе у Босни и Херцеговини. Тај утицај, у геополитичком смислу, подразумејева нови модел територијалне организације БиХ, што, без сумње, додатно компликује изузетно сложене геополитичке односе у овој држави, утемељене на супротстављеним цивилизацијским и културолошким интересима њених народа. Но, хрватско мијешање у унутрашње „ствари“ БиХ, у ово вријеме, не оптерећује међудржавне односе, јер кључни интереси глобално најмоћнијих геополитичких фактора подразумејевају овакво стање (ibidem, стр. 22–23).

Босна и Херцеговина, у констелацији унутрашњих и спољних геополитичких утицаја, оптерећена је низом сложених геополитичких и укупних развојних проблема. Њена сложена структура и међусобно супротстављени интереси њених конститутивних народа, укључујући и сложену територијалну организацију (два ентитета: Република Српска; Федерација БиХ и у оквиру ње десет кантона; Дистрикт Брчко) сталан су извор латентних и потенцијално отворених сукоба. Интерес Срба везан је за очување Републике Српске са свим надлежностима дефинисаних одговарајућим уставним рјешењима. Интерес Хрвата у БиХ везан је за кантонални модел организације државе (на етничком принципу), с тежњом ка новом ентитету са хрватском етничком већином. Интереси Бошњака везани су за формално укидање ентитета и стварање унитарне државе, у којој би чинили етничку већину, што би пресудно утицало на унутрашњу и спољњу политику државе. Дистрикт Брчко издвојен је као посебна административно-територијална цјелина која, у правном али и функционалном смислу, нарушава територијални интегритет Републике Српске (ibidem, стр. 23). У одређеним геополитичким околностима, Дистрикт Брчко, може бити узрок тешко предвидивим процесима на локалном и регионалном нивоу с могућношћу ширења на регионално окружење.

У погледу глобалних и регионалних

impact on development issues in Bosnia and Herzegovina is evident. Geopolitically, this impact refers to a new model of BiH territorial organization, which undoubtedly further complicates extremely complex geopolitical relations within this country that are based upon the opposed civilization and cultural interests of its nations. Still, Croatian interference in inner „matters“ of BiH at the moment does not burden the interstate relations because the key interests of globally most powerful geopolitical factors cause the current state of affairs (ibidem, pp. 22–23).

Due to constellation of internal and external geopolitical impacts, Bosnia and Herzegovina is burdened by complex geopolitical and total development processes. Its complex structure and opposed interests of constitutive peoples including the complex territorial organization (two entities: the Republic of Srpska and BiH Federation with ten cantons, and Brcko District) are a constant source of latent and potentially open clashes. Actually, Serbian interests are connected with the preservation of Republic of Srpska, which is an entity with the authorities defined by the Dayton Agreement, Bosnia and Herzegovina Constitution, and Republic of Srpska Constitution. Geopolitical interests of BiH Croats target at a new organizational model of Bosnia and Herzegovina based upon the canton principle, or even better a formation of a third entity based upon the ethnical principle, i.e. Croatian one. On the other hand, Bosniac interest aim at the entity abolishment and creation of a unitarian state in which the ethnical majority would be a key factor of both internal and foreign politics. Hence from the Bosniac point of view and their geopolitical interests, it is an attempt to essentially reshape the Constitution and the position of BiH constituent peoples. In accordance with the Dayton Agreement and BiH Constitution, Brcko District is a separate administrative-territorial unit that damages territorial integrity of Republic of Srpska to some extent (ibidem, pp. 23). Under specific

геополитичких односа и евентуалног чланства БиХ у европским и евроатлантским савезима, њен претходно дефинисан положај а нарочито унутрашња просторна и правноформална организација, претпостављају механизме који спречавају једностране одлуке конститутивних народа и појединачних ентитета. Овим је свим конститутивним народима у БиХ омогућена улога кочничара уколико одређени процеси и одређена хтјења нису у складу с њиховим националним интересима.

Република Србија, на унутрашњем и спољном геополитичком плану, оптерећена је бројним проблемима, неупредиово тежим у односу на геополитичке проблеме било које државе настале на простору бивше СФР Југославије. Ипак, кључни проблем тиче се *de facto* губитка суверенитета над дијелом националног простора, узрокованим једностраним проглашењем независности АП Косово и Метохија и признањем самопроглашене независности од низа држава свијета. У погледу оријентације ка европским и свјетским центрима моћи постоји лабав консензус по питању уласка Србије у ЕУ, док тај консезус по питању уласка у НАТО не постоји. Напротив, Србија, у реалним геополитичким околностима, има интерес да задржи неутралност у односу на НАТО. Међутим, због свог географског и геостратешког положаја, геополитичке позиционираниости у односу на Исток и Запад, Србија је све више изложена притисцима и уцјенама Запада, како би се ставила у функцију његових интереса, интереса глобализма и тзв. новог свјетског поретка. Поменути притисци на Србију подразумевају њено признање независности Косова и Метохије и „удаљавање“ од Русије, па чак и отворено супротстављање руским интересима у Србији и у простору Западног Балкана, што је за Србију и српски народ у цјелини неприхватљиво. Овакав став Србије у односу на Русију и њене интересе чини реалну претпоставку за још веће притиске и уцјене Запада. Зато, реално је очекивати отворену подршку Запада свим релевантним факторима у Србији који могу изазвати њену дестабилизацију, односно дезинтеграцију на

geopolitical circumstances, Brcko District may start processes on both local and regional levels with a potential expansion region-wide.

When it comes to global and regional geopolitical relations, the current Bosnia and Herzegovina organization means that there are mechanisms through which Republic of Srpska and the Serbian people may to some extent control the BiH processes of integration. This should refer to potential EU membership for Bosnia and Herzegovina, which political subjects in Republic of Srpska do not oppose. Nevertheless, there is an opposed opinion on BiH NATO membership. Furthermore, all BiH constitutive peoples may be a break if specific processes are not in compliance with their netional interests.

Republic of Serbia is burdened by different geopolitical issues that largely surpress its development processes. The key problem refers to the *de facto* sovereignty loss over its territory after the unilateral independancy declaration of its autonomous province in Kosovo and Metohia. Speaking of geopolitical orientation towards the world largest centers of power, there is a wide public concensus on EU membership. Nonetheless, there is no agreement on NATO membership on the national level nor should it be expected. The resistance to NATO integrations is the direct consequence of NATO agression against FR Yugoslavia and the Alliance's role in the state breakup into Serbia and Montenegro; finally there is the unilateral recognition of so-called Republic of Kosovo by most EU countries, USA, and its followers. These actions viciously obused the UN Resolution on Kosovo and Metohia and violently deprived Serbia from its sovereignty over its own territory. Pressures over Serbia refer to recognition of Kosovo and Metohia independance and „deviation“ from Russia, and there is even evident opposition to Russian interests in Serbia and west Balkans, which the Serbs find unacceptable. One such position of Serbia to Russia and its interests are a safe ground for further

принципу сепаратизма мањинских етничких заједница и њихове територијалности. Ова се констатација односи на југ Србије са албанском етничком већином, југозапад Србије са знатним удјелом становништва исламске вјероисповијести, те енклаве у Војводини са мађарском етничком заједницом. Крајњи циљ Запада је натјерати Србију на послушност, ставити је у потпуности у функцију интереса глобализма и коначно једном заувјек ставити Балкан под пуну контролу, штзо би обезбиједило снажнији продор глобализма на Исток, разарање Русије али и изнуђену подршку балканских народа и балканских држава америчком глобализму и тежњама ка унуполарном свијету. Но, то су само жеље и интереси Запада. Реалност је нешто другачија и сасвим јасно показује незауостављив повратак Русије на Балкан, те застој глобализма и успоставу нових односа у западнобалканском и укупном балканском простору. Уствари, утицаји Русије и Запада у простору Западног Балкана отварају пут новим моделима геополитичке и територијалне организације.

Геополитичка стабилност бивше СР Македоније у великој мјери тиче се агресивне политике и сепаратистичких тежњи албанске националне заједнице, која захваљујући високом природном прираштају данас чини 30% укупне популације ове бивше југословенске републике (ibidem, стр. 25). Првенствено, угрожен је западни дио Македоније, у којој албански етнос чини преко 90% укупног становништва. Поменуте тежње дио су политичког пројекта на стварању тзв. Велике Албаније, озваниченог далеке 1878. године на засједању тзв. „Прве призренске лиге“. Додатни извор нестабилност ове бивше југословенске републике тиче се самог назива државе, неприхватљивог за Грчку из историјских и савремених разлога. Због тога, држава још увијек носи званичан назив „Бивша југословенска Република Македонија“. Такође, извор геополитичке дестабилизације на унутрашњем и на међудржавном плану, праћен промјењивим обимом укупних међудржавних односа, тиче се македонског језика, којег оспорава сусједна Бугарска. Трајан проблем

western pressures and blackmails. Hence, it is realistic to expect an open western support to all the relevant factors in Serbia, which may cause destabilization and disintegration based upon the principle of separatism of ethnical minorities and their territoriality. This particularly refers to south Serbia with Albanian majority, southwest Serbia with large Islamic population, and an enclave in Vojvodina with Hungarian ethnic community. The final goal of the West is to make Serbia obey interests of globalism and finally put the Balkans under control for good, which might provide free globalism breakthrough to the East, Russian break-up, forced Balkan support to American globalism and aspiration towards a unipolar world. But these are only western desires and interests. Yet, the reality is somewhat different and there is an evident unstoppable return of Russia to the Balkans along with the halt of globalism and setting of new relations in west Balkans and Balkans in general. Actually, impacts of Russia and the West in west Balkans open a path to new models of geopolitical and territorial organization.

Geopolitical stability in former FR Macedonia refers to the aggressive politics and separatistic aspirations of Albanian minority, which nowadays makes 30 percent of total population due to high birth rates (ibidem, pp. 25). Firstly, west Macedonia is threatened by Albanian majority of 90 percent. The aforementioned aspirations are caused by the political project of the creation of so-called Great Albania, official since 1878 „First Prizren League“. Instability of this former Yugoslavian republic is further impaired by the issues of the state's name, which is unacceptable for Greece due to both hystorical and modern reasons. Hence, the country still carries the official name of „Former Yugoslavian Republic of Macedonia“. Geopolitical destabilization is also affected by internal and international relations accompanied by problems of the Macedonian language challenged by Bulgaria.

македонске државе тиче се и самопроглашене аутокефалности „Македонске цркве“ што оспорава Српска православна црква. Но, суштински утицај на геополитичку стабилност Македоније има позиционираност државе у односу на интересе америчког глобализма. Свако супротстављање америчким интересима па чак и изостанак подршке свим захтјевима усмјереним на дестабилизацију Русије и њено разарање за последицу би имало америчку подршку дезинтеграцији македонске државе. Из тих разлога Македонија је окренута ка европским и евроатлантским интеграцијама, што, у овом времену, колико толико стабилизује њерно унутрашње геополитичко стање.

Геополитички и укупни развојни процеси у Црној Гори, нарочито након њеног изласка из државне заједнице са Србијом (2006) „дефинисани су њеним евроатлантским путем, с једне, и унутрашњим факторима развоја, с друге стране. Пут ка међународном признању Црне Горе захтијевао је испуњење бројних захтјева тзв. међународне заједнице оличене у ЕУ, НАТО алијанси, а цијена независности, међународне подршке и могућег приступа евроатлантским интеграцијама плаћена је разбијањем државне заједнице са Србијом, 'удаљавањем' од Србије, признањем самопроглашене независности КиМ...“ (ibidem, стр. 25–26). Додатно, геополитичку стабилност Црне Горе потреса концептом грађанске државе која само привидно све њене етносе ставља у исти положај, а суштински протежира искључиво интересе етнogene црногорске нације, настале из окриља српског националног бића (Гњато и Станојевић, 2012, стр. 15–19). Ова, етнogene форама потире све историјске, културне и духовне вриједности српског народа у Црној Гори, и у исто вријеме чини извор дестабилизације политичких прилика у овој држави. Како би црногорска нација добила све елементе црногорског националног бића, и на тај начин додатно ојачала црногорска самосталност и државност, на сцени је процес формирања црногорске православне цркве и стицања аутокефалности. Такви покушаји, из веома разумљивих геополитичких разлога, имају пуну подршку

A permanent issues of Macedonia is a self-declared autocefality of „Macedonian church“, which is being disputed by the Serbian Orthodox church. Essentially, Macedonian geopolitical stability is challenged due to its position in comparison with interests of American globalism. Each opposition and lack of support for American interests focused on destabilization of Russia would cause the American desintegration of Macedonia. Therefore, Macedonia supports European and Euroatlantic integrations, which at the moment helps preserve its geopolitical state of affairs.

Geopolitical and general development processes in Montenegro, especially after the departure from Serbia (2006) are „defined by its Euroatlantic path on one side and internal factors of development on the other. The international recognition of Montenegro requested meeting multiple demands of so-called intrnational community via EU nad NATO, and the price of independance, international support, and potential accession to Euroatlantic integrations was paid by splitting with Serbia, „deviation“ fom Serbia, recognition of self-proclaimed Kosovo and Metohia independance, etc.“ (ibidem, pp. 25–26). In addition, geopolitical stability of Montenegro is affected by the concept of civic state, which only bluntly puts all its ethnoses in the same position, but essentially protects the interests of Montenegrin nations derived from the Serbian ethnos (Гњато и Станојевић, 2012, pp. 15–19). This ethno-genic form surpresses all the hystorical, cultural, and religious values of the Serbian people in Montenegro and causes destabilization of political affairs in the country. In order for Montenegrins to have all the elements of the Montenegrin national being and strengthen independance and statehood, there is a current process of formation of Montenegrin Orthodox church and autocefality. These attempts are caused by reasonable geopolitical grounds and are fully supported by the West. Nevertheless,

утицајних фактора Запада. Међутим, крајњи циљ те подршке није просперитетна ни демократска Црна Гора. Напротив, циљ је дистанцирати Црну Гору од Србије, елиминисати српство и српске националне интересе у Црној Гори и спријечити „повратак“ Русије на њен простор. Другим ријечима, циљ је Црну Гору, по сваку цијену, ставити у функцију америчког глобализма. Зато, из угла америчких и осталих интереса Запада, сви геополитички процеси у Црној Гори имају апсолутну подршку уколико воде ка елиминацији српског и руског утицаја а поготово присуства у Црној Гори. Имајући у виду чињеницу да званична Црна Гора безрезервно, и на сваки могући начин, подржава политику америчког глобализма, поготово у односу на Србију и Русију, треба очекивати пуну подршку Запада започетим геополитичким процесима у овој држави, како на унутрашњем тако и на спољњем плану. То, између осталог, подразумева, пуну подршку Црној Гори на њеном путу у НАТО.

У оквиру Западног Балкана Република Албанија представља промјењив фактор геополитичке стабилности. Практично, још од 1912. године кад су је основале водеће силе Запада, била је у функцији различитих геополитичких интереса и сфера утицаја. У периоду након разарања бивше СФР Југославије ова држава је под апсолутном контролом Запада, што потврђује и њено чланство у НАТО алијанси. Таква позиција и сталне тежње за проширењем државног територија на сусједне државе, допринијели су сецесији и самопроглашењу независности Косова и Метохије. Тежње ка геополитичком пројекту „Велика Албанија“, усмјереном прије свега на државотворни простор Србије, одражавају се и на геополитичку стабилност сусједне Македоније и подстицај сепаратистичком албанског етноса у овој држави што би могло резултирати отцјељењем западне Македоније насељене већинским албанским етносом. Слични процеси потенцијално су могући и у простору сјеверне Грчке и у Црној Гори уколико поменуте државе на било који начин доведу у питање интересе САД и интересе глобализма.

the support is not provided for the prosperous and democratic Montenegro. On the contrary, the goal is to expand the distance between Montenegro and Serbia, eliminate Serbian national interests in Montenegro, and prevent the “return” of Russia. In other words, the goal is to use Montenegro for American globalism at all costs. Hence, from the perspective of American and western interests, all geopolitical processes in Montenegro are supported if they will cause elimination of Serbian and Russian presence and impact in Montenegro. Bearing in mind the fact the official Montenegro provides full sustain to American globalism, especially when it comes to Serbia and Russia, we should expect full western support to initiated geopolitical processes in this country in both internal and external plans. Among other things, this refers to supporting Montenegro in NATO integration.

In west Balkans, Republic of Albania has been a changable factor of geopolitical stability ever since 1912 as the leading western countries founded it in order to sustain different geopolitical interests and spheres of impact. Ever since SFR Yugoslavia break-up, this country has been fully controlled by the West, which was confirmed by NATO membership. One such position and constant aspirations for territorial expansion caused the secession and self-proclamation of Kosovo and Metohia independance. The geopolitical project named “Great Albania” focuses on the territory of Serbia and affects geopolitical stability of Macedonia where separatists are supported in the idea of west Macedonia secession due to Albanian majority. Similar processes are possible in north Greece and Montenegro in case these countries affect interests of America and globalism. Simply, the unconditional obedience to western interest, USA at first place, of all west Balkan countries is the key to their “independance” and geopolitical stability.

Speaking of Albania and its geopolitical role in west Balkans, we cannot neglect

Једноставно речено, безрезервна послушност и потчињавање интересима Запада, првенствено интересима САД, свих западобалканских земаља чини кључ њихове „независности“ и геополитичке стабилности.

Кад је ријеч о Албанији и њеној геополитичкој улози у простору Западног Балкана не треба губити из вида снажан утицај Турске која се, из историјских, културолошких али све више и савремених геостратешких и економских разлога, настоји вратити на Западни Балкан (Танасковић, 2011). У том смислу треба тумачити утицај Турске на Албанију и снажну подршку албанским империјалистичким тежњама. У ово вријеме, интереси Турске у простору Западног Балкана сагласни су интересима утицајних фактора Запада, па отуд подршка САД и осталих земаља НАТО како Турској тако и Албанији. Практично, интереси Турске и Албаније и наравно Запада су апсолутно сагласни и усмјерени на слабљење српског фактора у простору Западног Балкана, кључног у процесу повратка Русије на Балкан, нарочито Западни. Практично, да би Западни Балкан био геополитички стабилан, посматрано из угла америчких интереса и интереса глобализма, потребно је додатно раздробити српски етнонационални простор, елиминисати сваку помисао о снажној држави српског народа у простору Западног Балкана, одвратити и суштински одвојити Србију и Републику Српску а ова два субјективитета и одвратити и одвојити а затим супротставити руским интересима у западнобалканском простору. Дакле, геополитичка стабилност Западног Балкана, из угла већ поменутих интереса Запада, подразумијева формалну и суштинску подршку свих западнобалканских држава америчком глобализму усмјереном, у овом моменту, на разбијање Русије а онда и осталих простора који се нађу на путу глобализма, све у циљу новог „униполарног свијета“.

the strong impact of Turkey, which has been trying to come back to the Balkans due to different historical, cultural, and modern geostrategic and economic interests (Танасковић, 2011). Hence, we should regard the Turkish impact in Albania and the strong support to Albanian imperialistic aspirations. Currently, interests of Turkey in west Balkans comply with the interests of the west, which accounts for the support that USA and other NATO countries provide for both Albania and Turkey. Practically, interests of Turkey, Albania, and the west aim at suppression of the Serbs in west Balkans and Russian comeback. In order for the west Balkans to be geopolitically stable from the American points of view, it is necessary to further deteriorate the Serbian ethnic-national space in west Balkans, separate Serbia from the Republic of Srpska, and eliminate each idea of a strong Serbian state in west Balkans. In addition, the Serbs should be opposed to Russian interests in the region. Furthermore, geopolitical stability of the west Balkans entails formal and essential support of all west Balkans countries to American globalism targeting at Russia deterioration in order to achieve the aim of a “unipolar” world.

ЗАКЉУЧАК

Западни Балкан је данас, као што је то био током вишевековног историјског развоја, простор супротстављених геополитичких, геостратешких, геоекономских, културолошких и цивилизацијских интереса на глобалном и ширем регионалном плану. Крајем двадесетог вијека интереси глобализма и појединачни интереси Запада резултирали су разбијањем бивше СФР Југославије и настанком низа мањих држава, с циљем да се Западни Балкан ставити под пуну контролу и активно укључи у остварење циљева глобализма. Процес дезинтеграције бивше СФРЈ и настанак нових држава није остварио циљеве Запада. Зато је Западни Балкан поново у жижи интереса утицајних фактора Запада како би се извршио додатни притисак на „непослушне и неразумне“ запанобалканске народе. У таквом настојању Запад се суочио са новим изазовом – повратком обновљене и моћне „Нове Русије“ на Балкан.

ЛИТЕРАТУРА/REFERENCES:

Avramov, S. (1997). *Postherojski rat zapada protiv Jugoslavije*. Vetemik: LDI, стр. 1–450.

Vžežinski, Z. (1999). *Velika šahovska tabla*. Podgorica: CID, стр. 7–200.

Гњато, Р. (2011). Геополитички процеси и отворена питања новонасталих држава на географском простору бивше Југославије. *Зборник радова: Трећи конгрес српских географа*. Бања Лука: ГДРС, СГД, ПМФ Бања Лука, ГФ Београд, стр. 17–29.

Гњато, Р., Станојевић, М. (2012): Геополитичке последице вјештачких етногенеза на простору бивше СФР Југославије. *Гласник, бр. 16*. Бања Лука: Географско друштво Републике Српске, стр. 1–24.

Гњато, С., Станоевич, М., Гњато, Р. (2014): Геополитичке проблеме государств, созданных на просторах бывшей СФР Югославии. *Вестник Ассоциации российских географов обществоведов, vol. 3*. Ростов-на-Дону: Ассоциация Российских географов обществоведов (АРГО), стр. 73–79.

Гњато, Р., Станоевич, М., Гњато, С. (2015): Современные

CONCLUSION

As it has been during centuries of hystorical development, nowadays the west Balkans is the space of opposed geopolitical, geostrategic, geoeconomic, cultural, and civilization interests at both global and regional levels. In late 20th century, interests of globalism and individual interests of the West resulted in break-up of former SFR Yugoslavia and formation of new minor countries, the goal of which was to put the west Balkans under a full control of globalism. The process of former SFRY disintegration and formation of new states did not meet the goals of the West. Hence, the west Balkans is again in the limelight of the powerful factors of the West in order to perform new pressure over “disobedient and intolerable” peoples of the west Balkans. In these attempts, the West has been facing a new challenge – the return of renewed and powerful “New Russia” to the Balkans.

геополитические процессы на пространстве западных Балкан в контексте переопределения классической теории «центр–периферия». *Вестник Ассоциации российских географов обществоведов, vol. 4*. Ростов-на-Дону: Ассоциация Российских географов обществоведов (АРГО), стр. 137–149.

Грчић, М. (2007). Геополитички смисао и бесмисао балканизације. *Зборник радова: Србија и Република Српска у регионалним и глобалним процесима*. Београд–Бања Лука: ГФ Београд, ПМФ Бања Лука, стр. 29–36.

Грчић, М. (2013). Проблеми културног идентитета Балкана. *Гласник, бр. 17*. Бања Лука: Географско друштво Републике Српске, стр. 39–67.

Илић, Ј. (1994). Геополитичке особености Балканског полуострва и српско питање – историјско-географски преглед. *Зборник радова Војно-географског института*. Београд: ВГИ, стр. 65–68.

Марковић, М. (1997). Нови светски поредак. *Геополитичка стварност Срба*. Београд: Институт за геополитичке студије, стр. 52.

ГЕОПОЛИТИЧКА РЕАЛНОСТ У ПРОСТОРУ ЗАПАДНОГ БАЛКАНА
GEOPOLITICAL REALITY WITHIN THE WESTERN BALKANS

Mitrović, Lj. (2007). Položaj i uloga Srbije i Republike Srpske u ključu geokulture i geopolitike globalizacije Balkana. *Zbornik radova: Srbija i Republika Srpska u regionalnim i globalnim procesima*. GF Beograd, PMF Banja Luka, стр. 37–42.

Радовановић, М. (2007). Западни Балкан као геополитички појам – етнонационални, демополитички и геодемографски концепт. *Зборник радова: Србија и Република Српска у регионалним и глобалним процесима*. Београд–Бања Лука: ГФ Београд, ПМФ Бања Лука, стр. 13–16.

Танасковић, Д. (2011). *Неоосманизам – повратак Турске на Балкан*. Београд: Службени гласник, стр. 1–164.

Хантингтон, С. (2000). *Сукоб цивилизација и преобликовање светског поретка*. Подгорица: ЦИД, стр. 13–358.